

СЕКЦІЯ 1 ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 330.3:519.86

Видобора В.В.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри загальної
економічної теорії та економічної політики
Одеського національного економічного університету

ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕСУРСИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РОЗБАЛАНСУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто суть та основні фактори економічного зростання. Досліджено роль інвестицій та їх вплив на економічне зростання. Обґрунтовано, що темпи економічного зростання країни визначаються ступенем залучення інвестиційних ресурсів, зокрема капітальних та прямих іноземних інвестицій. За допомогою засобів економічного моделювання визначено взаємозв'язок і залежність між обсягами і динамікою ВВП та інвестиційних ресурсів.

Ключові слова: економічне зростання, інвестиційні ресурси, темп зростання, реальний ВВП, капітальні інвестиції, прямі іноземні інвестиції.

Видобора В.В. ИНВЕСТИЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В УСЛОВИЯХ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗБАЛАНСИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены суть и основные факторы экономического роста. Исследована роль инвестиций и их влияние на экономический рост. Обосновано, что темпы экономического роста страны определяются степенью привлечения инвестиционных ресурсов, в том числе капитальных и прямых иностранных инвестиций. С помощью средств экономического моделирования определена взаимосвязь и зависимость между объемами и динамикой ВВП и инвестиционных ресурсов.

Ключевые слова: экономический рост, инвестиционные ресурсы, темп роста, реальный ВВП, капитальные инвестиции, прямые иностранные инвестиции.

Vydobora V.V. INVESTMENT RESOURCES OF ECONOMIC GROWTH IN CONDITIONS OF MACROECONOMIC IMBALANCE IN THE ECONOMY OF UKRAINE

The essence and main factors of economic growth are reviewed in the article. The role of investments and their influence on economic growth are investigated. It is substantiated that the rates of economic growth of the country are determined by the degree of attraction of investment resources, in particular capital and foreign direct investments. The interconnection and dependence between volumes and dynamics of GDP and investment resources are determined by using of economic modeling tools.

Keywords: economic growth, investment resources, growth rate, real GDP, capital investments, direct foreign investments.

Постановка проблеми. Головною метою економічної політики будь-якої держави є підтримання довгострокового економічного зростання, яке проявляється у збільшенні виробництва та покращенні соціально-економічних умов у країні. Тому важливим напрямом наукових досліджень є формування системних уявлень про економічне зростання, виявлення закономірностей його досягнення, а також визначення ключових факторів, які його зумовлюють. Зважаючи на те, що передові країни досягають високого рівня економічного зростання за рахунок технічного прогресу, підвищення показників господарської діяльності, продуктивності та ефективності праці, які залежать від рівня інвестиційної підтримки, питання важливості інвестиційних ресурсів для економічного зростання країни набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних та практичних аспектів економічного зростання та його факторів, зробили чимало науковців, зокрема А. Абрамов, В. Бодров, Г. Глуха, П. Круш, С. Панчишин, О. Переполькіна, О. Сафронова, С. Юрій та інші. Значна кількість публікацій підтверджує науковий інтерес до питання економічного зростання і викликає необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета статті полягає у визначенні ролі інвестиційних ресурсів у процесі економічного зростання України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічне зростання традиційно вважається важливою кількісною характеристикою розвитку економічної системи країни і виражається в збільшенні обсягу виробленої продукції (ВВП) порівняно з попереднім роком, зростанні її реальної вартості. Зростання є кінцевою метою будь-якої економіки і дозволяє одночасно досягти задоволення зростаючих індивідуальних і колективних потреб (підвищення рівня життя) і створення найсприятливіших умов для участі в міжнародній конкуренції.

Для досягнення економічного зростання необхідним є залучення його потенціалу, який є сукупністю факторів економічного зростання.

Науковці виділяють різні групи факторів, які зумовлюють та стимулюють економічне зростання. Наприклад, вітчизняні науковці П. Круш, С. Тульчинська [1, с. 320–322], С. Юрій [2, с. 436], В. Бодров [3, с. 91] виділяють три групи факторів економічного зростання. Вони включають такі: фактори пропозиції (кількість та якість природних ресурсів; кількість та якість трудових ресурсів; обсяг основних фондів; науково-технічний прогрес); фактори попиту (споживчий попит; інвестиційний попит; податковий тиск; ефективність кредитно-банківської системи); фактор розподілу (розподіл зростаючих обсягів ресурсів; розподіл доходів у суспільстві).

Дещо ширшу класифікацію факторів економічного зростання сформували С. Панчишин [4, с. 144–145] та Л. Швайка [5, с. 155]. До неї входять такі: фактори пропозиції (кількість та якість природних ресурсів; кількість та якість трудових ресурсів; обсяг капіталу; науково-технічний прогрес); фактори попиту (встановлення оптимальних цін; податків; процентних ставок); фактор ефективності (виробнича ефективність; розподільна ефективність); соціокультурні, інституційні та інші фактори (соціальна, культурна, політична атмосфера в країні).

О. Перепьолкіна [6, с. 111–112] серед факторів економічного зростання виділяє такі:

- об'єктивні економічні (дія об'єктивних економічних законів; наявність підприємницьких ризиків; час; циклічні коливання);

- державного регулювання економіки (законодавча база; бюджетно-податкова політика; грошово-кредитна політика; зовнішньоекономічна політика; соціальна політика; структурна політика; інституційні фактори);

- інноваційні (рівень розвитку науки; сприяння науково-технічному прогресу; інноваційна політика; технічна оснащеність виробництва, оновлення основних фондів; інформаційні ресурси);

- інвестиційні (залучення іноземних інвестицій; інвестиційна активність усередині держави; ефективність розміщення інвестиційних ресурсів; капітальні блага);

- об'єктивні природні (географічне положення країни; кліматичні умови; наявність корисних копалин, мінеральних ресурсів; багатство флори і фауни; родючість земель);

- демографічні (кількість і склад населення; рівень зайнятості; рівень освіти населення);

- суб'єктивні психологічні (ментальність; рівень свідомості нації; ставлення до праці; економічна культура; підприємницькі здібності; соціально-політичний стан держави);

- форс-мажорні (природні катастрофи; стихійні лиха; техногенні катастрофи; аварії; війни; терористичні акти).

Проте попри різноманітність факторів економічного зростання в економічній теорії виділяють най-

головніші з них, зокрема робочу силу, капітал і науково-технічний прогрес (далі – НТП). Будь-який тип економічного зростання (збільшення масштабів виробництва за рахунок залучення більшої кількості ресурсів (екстенсивний тип) або поліпшення його якісних характеристик (інтенсивний тип)) завдяки досягненню НТП вимагає залучення інвестиційних ресурсів.

Механізм взаємодії економічного зростання та інвестицій було сформульовано П. Самуельсоном на основі принципу акселерації, чий механізм передбачає зростання реального валового внутрішнього продукту завдяки зростанню реальних інвестицій, а також подальше збільшення реальних інвестицій за рахунок відповідного зростання ВВП. При цьому під реальними інвестиціями розуміється приріст вартості основного капіталу (будинків, споруд, машин та устаткування) і виробничих запасів [7, с. 40].

Справедливість цього принципу підтвердив А. Абрамов [8], який проаналізував стан економік двадцяти розвинутих країн і країн, що розвиваються, за період 1961–2005 рр. Коефіцієнти кореляції темпів зростання реального ВВП і реальних інвестицій за 45-річний період у найрозвинутіших економіках є близькими до максимального значення: для Німеччини – 0,90; Франції – 0,87; Японії – 0,81; Італії – 0,78; США – 0,77; Канади – 0,72; Великобританії – 0,63.

Розділяємо погляд зазначених науковців щодо того, що між темпами економічного зростання та наявністю інвестиційних ресурсів є пряма залежність і вважаємо, що вони є основою суспільного економічного відтворення, а відтак і економічного зростання, адже впливають на виробництво, розподіл, обмін і споживання.

Макроекономічні показники діяльності України підтверджують цю гіпотезу, оскільки можна простежити схожу динаміку в підвищенні (зниженні) темпів зростання валового внутрішнього продукту та інвестиційних ресурсів, основними з яких вважаємо капітальні та прямі іноземні інвестиції (рис. 1).

Із даних динаміки ВВП та інвестицій можна визначити, що спад рівня номінального ВВП країни припадав на 2009 р. (темپ сповільнення зростання цього показника сягав -3,7%) та 2013–2014 р. (темп

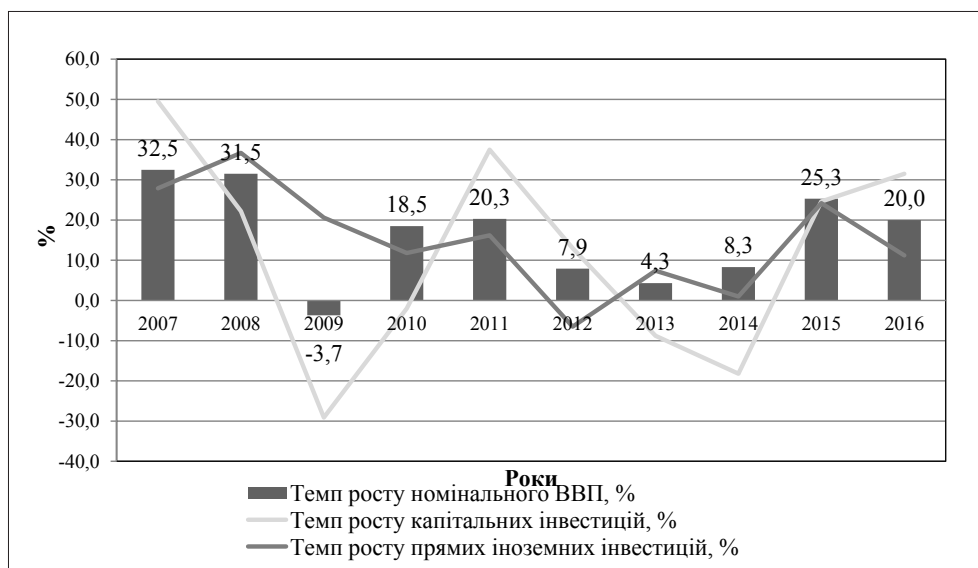

Рис. 1. Динаміка економічного зростання та рівень капітальних і прямих іноземних інвестицій в економіку України

Джерело: [9]

приросту – 4,3% і 8,3%, відповідно), коли тенденція залучення інвестицій в основний капітал теж мала низхідну динаміку: темп спаду рівня капітальних інвестицій був на рівні -29,1% у 2009 р., а також -8,8% і -18,2% у 2013–2014 рр.

Таке зниження можна пояснити негативними умовами економічної та інвестиційної діяльності, спричиненими Світовою економічною кризою 2008–2009 рр. і воєнно-політичними потрясіннями в Україні 2013–2014 рр., які сповільнювали інвестиційну активність у країні. Це доводить правдивість припущення про зв'язок зростання економіки країни з рівнем притоку інвестицій.

Проте варто урахувати, що номінальний валовий внутрішній продукт не завжди є індикатором економічного зростання країни, оскільки темп його зростання може не свідчити про збільшення фізичного обсягу продукту за умов зростання вартісного обсягу внутрішнього продукту. Оскільки останнє може виникати не за рахунок більшого виробництва товарів і послуг, а завдяки ціновим коливанням. Тому можливості економічного зростання доцільно розглядати з урахуванням інфляційних процесів, тобто на основі показників зміни реального ВВП.

На рис. 2 продемонстровано динаміку темпів росту реального ВВП та притоку інвестицій (внутрішніх та іноземних) в національну економіку. При цьому зберігається тенденція до одночасного спаду рівнів капітальних та іноземних інвестицій із рівнем внутрішнього виробництва товарів та послуг у 2009 р. (ВВП знизився на 10,8% проти рівня попереднього року, капітальні інвестиції – на 29,1%) та 2013–2014 рр. (темп приросту дорівнює 3,3% та 21,8%, а інвестицій в капітал – -8,8% та -18,2%).

Крім того, графічне відображення динаміки зміни ВВП та капітальних інвестицій підтверджує зв'язок між економічним зростанням та інвестиційними ресурсами, ураховуючи математичний вираз тренду зміни показників.

Дані рис. 2 дозволяють визначити залежність економічного зростання національної економіки від

інвестиційних ресурсів. За допомогою вбудованої функції «Регресія» у MS Excel побудуємо кореляційне поле залежності між темпами зростання капітальних інвестицій (x_1), темпами економічного зростання (y) (рис. 3), між прямими іноземними інвестиціями (x_2) та зростанням економіки (y) (рис. 4), а також розрахуємо коефіцієнт кореляції R та детермінації (R^2).

Економіко-математична модель, що характеризує залежність темпів економічного зростання національної економіки від темпів зростання інвестицій в основний капітал її підприємств, представлена математичним виразом:

$$y = 0,0064x_1^2 + 0,3086x + 10,224, \quad (1)$$

Рівняння залежності між прямими іноземними інвестиціями та зростанням ВВП має вигляд:

$$y = 0,0037x_2^2 + 1,0183x + 1,9345, \quad (2)$$

До того ж загальна пряма залежність темпу росту реального ВВП від сукупності зазначених інвестиційних ресурсів у формалізованому вигляді дорівнює:

$$y = 1,549 + 0,249x_1 + 0,937x_2, \quad (3)$$

Зауважимо, що отримана модель адекватна експериментальним даним, а її характеристики відповідно до F -критерію Фішера є статистично значущими ($F_{\text{розрах.}} = 2,32 > F_{\text{табл.}} = 2,11$). При цьому коефіцієнт кореляції (R) дорівнює 0,63, а коефіцієнт детермінації (R^2) – 0,40. Розраховані значення коефіцієнта кореляції свідчать про те, що між обсягами інвестицій в основний капітал, прямих іноземних інвестицій та економічним зростанням є кореляційна залежність середньої сили, а коефіцієнт детермінації демонструє, що економічне зростання в Україні на 40% залежить від основних інвестиційних ресурсів і на 60% від інших факторів, які під час дослідження не враховувалися.

Проведений аналіз підтверджує гіпотезу про те, що інвестиційні ресурси, зокрема основний капітал та прямі іноземні інвестиції, можуть слугувати фактором довгострокового економічного зростання національної економіки. Однак ефективність цього

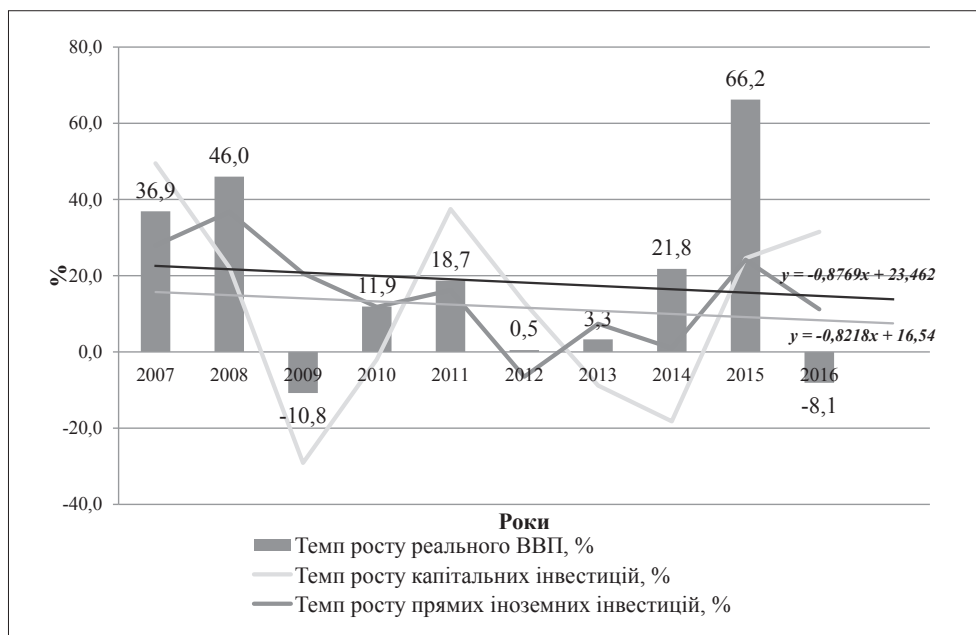

Рис. 2. Динаміка економічного зростання та рівні залучення внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ресурсів в національну економіку

Джерело: [9]

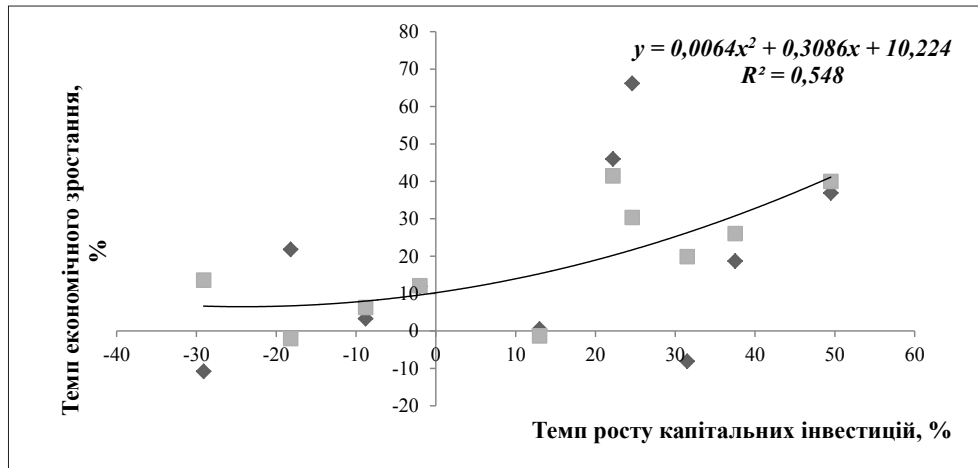

Рис. 3. Залежність між темпами економічного зростання і темпами зростання капітальних інвестицій в економіку України у 2007–2016 рр., %

Джерело: розраховано автором на основі [9]

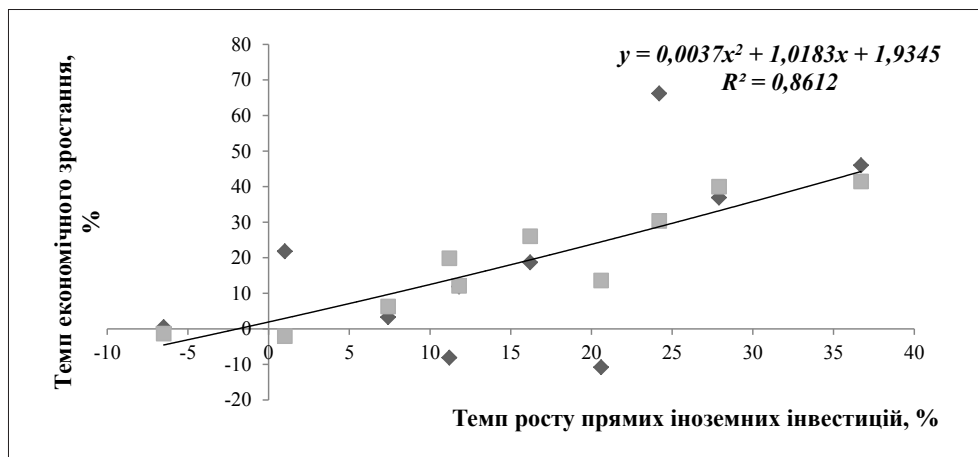

Рис. 4. Залежність між темпами економічного зростання і темпами зростання вкладу прямих іноземних інвестицій в національну економіку в 2007–2016 рр., %

Джерело: розраховано автором на основі [9]

процесу залежить від уміння розпоряджатися інвестиційними ресурсами з метою посилення інших факторів економічного зростання, таких як науково-технічний прогрес (модернізація виробництва) та робоча сила (підвищення продуктивності праці за рахунок навчання кадрів та кращої фінансової мотивації).

Висновки з проведеного дослідження. Оскільки підтверджено залежність між економічним зростанням та обсягами залучення інвестиційних ресурсів в економіку країни, то інвестиції можуть слугувати чинником довгострокового економічного зростання, проте тільки в тому разі, коли вони мають цільове призначення. При цьому держава повинна створити умови для інвестування в освіту, науку й трудові ресурси, оскільки людський капітал є одним із факторів економічного розвитку. Крім того, посилення інвестиційної активності сприятиме нарощуванню обсягів промислового виробництва, зміні соціальних стандартів і прискоренню темпів економічного зростання в країні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Круш П., Тульчинська С. Макроекономіка: навч. посібник. – Київ: ЦУЛ, 2005. 400 с.
2. Економічна теорія: політична економія: підручник / за заг. ред. С. Юрія. Київ: Кондор, 2009. 604 с.
3. Бодров В., Сафронова О., Болдич Н. Державне регулювання економіки та економічна політика. Київ: Академвидав, 2010. 520 с.
4. Панчишин С. Макроекономіка: навч. посібник. вид. 2-ге, стереотип. Київ: Либідь, 2002. 616 с.
5. Швайка Л. Державне регулювання економіки: підручник. Київ: Знання, 2008. 462 с.
6. Перепьолкіна О. Економічне зростання в умовах перехідної економіки. Фінанси України. 2005. № 5. С. 110–121.
7. Глуха Г. Інвестиції та їх вплив на економічне зростання. Європейський вектор економічного розвитку. 2014. № 1 (16). С. 39–47.
8. Абрамов А. Экономический рост, инвестиции и фондовый рынок. URL: <https://www.hse.ru/data/019/854/1235/Abramov.doc>.
9. Дані Державної служби статистики України / Офіційний сайт ДССУ. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.